

IN MEMORIAM

VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT!

TRANSKRIPT INTERVJUA KOJI JE AKADEMIK DRAGUTIN FELETAR DAO VTV TELEVIZIJI IZ VARAŽDINA 2019. GODINE¹

Voditeljica: Srdačan pozdrav, dragi gledatelji, na početku novih razgovora VTV televizije. Naš današnji gost je najistaknutiji znanstvenik grada Koprivnice, Podravine i Međimurja, jedan od vodećih hrvatskih geografa i kulturnih povjesničara. Veliko mi je zadovoljstvo što mogu pozdraviti akademika Dragutina Feletara. Dobar vam dan.

D. Feletar: Dobar dan.

Voditeljica: Lijep pozdrav i hvala što ste nas ugostili ovdje u vašem koprivničkom domu.

D. Feletar: Hvala vama što ste došli.

Voditeljica: Gospodine Feletar, evo možda za početak da pojasnimo malo vašu vezu Podravina - Međimurje.

D. Feletar: Ja kažem da sam čovjek s Drave, naprosto zato što sam stjecajem okolnosti rođen u Podravini, u Velikom Otoku. To je s ove južne strane Drave na samoj obali, a s druge strane Drave je međimurska Donja Dubrava, odatle su mi roditelji i nakon samo nekoliko godina boravka u Velikom Otoku prešao sam u moju Donju Dubravu i tamo sam proveo najveći dio života.

Moj otac je bio šuster (postolar) i s obzirom na to da je u Donjoj Dubravi bilo više od 70 obrtnika postolara, onda je mislio da će u Velikom Otoku, gdje nije bilo nijednog, bolje poslovati, no to se, nažalost, nije ostvarilo pa se vratio u Donju Dubravu. Ja sam rođen točno na prijelazu iz stare Jugoslavije u Nezavisnu Državu Hrvatsku pa sam početno djetinjstvo proveo u NDH, a onda se preselio u Mađarsku (jer je Međimurje tada bilo mađarsko). Kažem da sam čovjek s Drave zato što ona faktički teče u sredini - između mojeg Velikog Otoka, mojeg Legrada i moje Donje Dubrave.

Voditeljica: Osnovnu školu pohađali ste u Donjoj Dubravi i Kotoribi, Gimnaziju u Varaždinu. Što vas je privuklo geografiji? Kada je počela ta ljubav?

D. Feletar: To je zanimljivo pitanje, jer sam u Donjoj Dubravi završio četiri razreda, a s obzirom na to da u dubravskoj osmogodišnjoj školi nije bilo stranog jezika, onda smo morali ići u onu školu gdje se mogao učiti jezik (oni koji su željeli nastaviti gimnaziju). Tako sam morao četiri godine pješačiti u Kotoribu i već sam tada znao da ću studirati geografiju.

Naime, meni je razrednica bila Božena Loborec (kasnije poznata književnica iz Koprivnice), a ja sam već tada bio predsjednik literarne sekcije. Onda je Božena rekla da napišemo nešto preko ferija i da donesemo što smo napisali. Ja sam napisao tri romana! Nisu vrijedili ne znam što, ali to je bio početak mog pisanja...

Pamtim da smo se pod velikim odmorom obično igrali (nismo znali što drugo) igre: tko zna nabrojiti više gradova na neko slovo (npr. na slovo A). Ja sam naučio napamet cijeli atlas samo da bih pobijedio svoje kolege. Na kraju smo igrali tako da sam ja sam bio s jedne strane i govorio gradove na slovo »A«, a cijeli razred s druge i ponekad sam ih uspio pobijediti. To je bila očita orijentacija prema geografiji, već sam tada rekao: »Ja ću biti geograf!« i stvarno sam to postao i drago mi je zbog toga.

Voditeljica: Znači tako se to onda i nastavilo, studirali ste na Geografskom odsjeku zagrebačkog PMF-a, tamo ste diplomirali, magistrirali i doktorirali.

¹ Razgovor je 2019. vodila Katarina Dubovečak, glavna urednica VTV televizije. Transkript je napravila Ljiljana Biškup, a za tisak dotjerala Petra Somek. Razgovor je ponovno emitiran na VTV televiziji krajem lipnja 2023. godine nakon smrti akademika Dragutina Feletara.

Slika 1. U novinarskim danima, kao prvi urednik sa suradnicima, odmah nakon osnivanja Radio Čakovca

D. Feletar: U Varaždinskoj gimnaziji smo već izdavali jedan list - gimnazijski list (književnik Armin Rijavec je moja generacija) pa sam nastavio pisati i u gimnaziji, a prešavši na Geografski odsjek PMF-a 1960. – 1961. tamo sam pokrenuo jedne novine jer samo bio predsjednik Kluba studenata geografije. Puno smo išli na teren pa smo pokrenuli list koji se zvao *Terenac*. Zašto to kažem, zato što uz studij geografije koji je inače dosta deskriptivna, opisna znanost ide pisanje. Nije loše da novinar (kasnije sam postao novinar) ima geografsko obrazovanje jer ono u sebi sadrži i ekonomiju i politiku, a pogotovo dobro poznavanje geografskog prostora pa je to dosta povoljno za bavljenje novinarstvom.

Voditeljica: To je baš trebalo biti moje sljedeće pitanje. U početku ste bili naš kolega novinar, radili ste u Čakovcu i Koprivnici... Ne znam koliko je poznato, zapravo ste osnovali Radio Čakovec.

D. Feletar: Da, od 1965. godine, kad sam došao iz vojske (služio sam vojni rok u Makedoniji). Naime, u list *Međimurje* već sam slao prve članke i vijesti iz Donje Dubrave, Kotoribe, Vidovca u 8. razredu osnovne škole, a u Gimnaziji sam već bio etablirani suradnik lista *Međimurje*. Onda me urednik Žika Đorđević pozvao odmah (poslao mi je pismo još u vojsku, tada nije bilo e-maila), da računam na to da dođem raditi kod njega. Tako sam se kod njega zaposlio. No još prije vojske, čekajući vojni rok jednu samo godinu radio i kao profesor geografije u Osnovnoj školi u Donjoj Dubravi. Tamo je bilo nekoliko geografskih sekcija, čak smo mjerili i vrijeme, jer smo tada u Donjoj Dubravi imali dobre meteorološke sprave... Eto, onda sam završio u listu *Međimurje*, tamo sam faktički, uz neke prekide, bio sve do 1973. godine kad sam prešao raditi u Podravku, isto kao novinar odnosno i kao ravnatelj Odjela za kulturu Podravke.

Dakle, sedam-osam godina sam intenzivno radio kao novinar u Čakovcu i to je bilo zanimljivo vrijeme, jer je tada list *Međimurje* imao vrlo visoku nakladu (tada još nije bilo ni televizije), a Međimurci i inače vole čitati. To je i danas slučaj. Onda je list *Međimurje* osnovao i radiostanicu i ja sam bio zadužen za nju pa sam prve dvije godine bio prvi urednik Radio Čakovca. To su bila sjajna vremena! Tu su djelovali vrsni novinari, prije svega književnik Ernest Fišer, pa Drago Ovčar i još neki doista vrsni novinari. Onda samo pokrenuli i izdavačku djelatnost. Ja sam 1968. godine objavio svoju prvu knjigu iz povijesti Međimurja jer sam u listu *Međimurje* svaki tjedan objavljivao feljton »Sličice iz povijesti Međimurja«. Te tekstove sam sabrao i napravio svoju prvu knjigu – od nje je prošlo već pola stoljeća.

Onda smo pokrenuli *Međimurski kalendar*, pa *Kajkavski kalendar*, pa smo osnovali Kulturno-prosvjetno društvo Zrinski koje je opet pokrenulo izdavanje ponajprije kajkavske književnosti - to je tada bilo pravo čudo! Jedne godine izdali smo seriju od pet kajkavskih zbirki pjesama, a jedna je i moja bila. Kajkavski je bio potpuno zapostavljen: uz časopis *Kaj*, današnji književni kritičari smatraju da je upravo

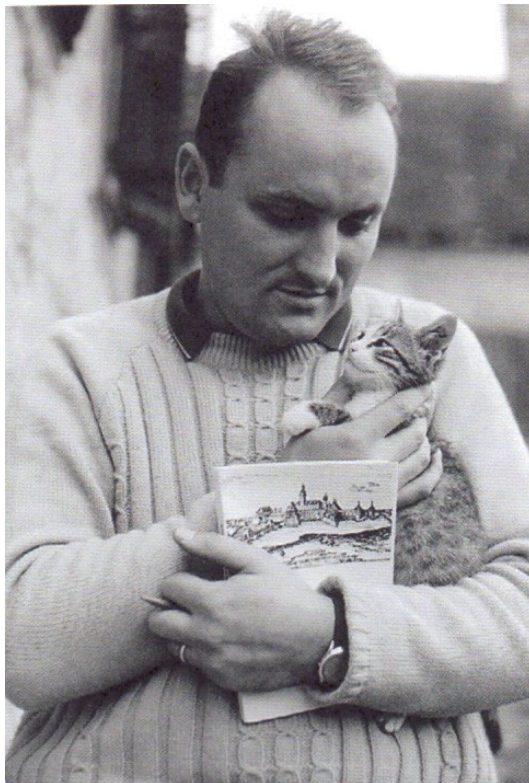
Kulturno-prosvjetno društvo Zrinski najviše pridonioje revitalizaciji hrvatske kajkavske suvremene književnosti, što mi je osobito drago.

Voditeljica: U kakvom vam je sjećanju ostao taj novinarski rad? Novinarski posao?

D. Feletar: Novinarstvo je jako, jako zanimljiv i vrijedan, ali nimalo lagan posao, jer novinari bi trebali biti posrednici između onoga što se događa i čitatelja, ali bi to posredništvo prije svega trebalo biti istinito, a istodobno i zanimljivo, jer inače se ne bi čitalo. Tako da je teško naći tu sredinu. Veličina novinara je u tome da nađe barem približnu simbiozu istine i zanimljivosti. To je uvijek jako teško.

Voditeljica: Nakon stjecanja doktorata zapošljavate se i na Geografskom odsjeku PMF-a i tamo radite sve do umirovljenja, a na kraju ste zapravo bili i dekan tog fakulteta.

D. Feletar: Da, onda sam, s obzirom na to da sam se intenzivno nastavio baviti geografijom, uz ovaj novinarski i spisateljski rad, došao u Podravku 1973. godine i tada sam negdje napisao magistarski rad te 1982. doktorirao na geografiji. U međuvremenu sam već objavio 10-ak (možda i 15-ak) knjiga, kao i velik broj znanstvenih radova. Bio sam na brojnim simpozijima, dobrim dijelom i u inozemstvu. Sjećam se da me Podravka jednom poslala u Hag. Radili samo na revitalizaciji poljoprivrede u delti Nila, to je bilo u programu FAO. Inače, meni je specijalnost bila ekonomska geografija - društvena ili socijalna geografija. Iako sam volio i prirodnu geografiju, jer jedno bez drugog naprosto ne ide, kako bismo znali objasniti formaciju geografskog prostora - to je osnova geografije, moraju se znati svi elementi koji čine geografski prostor. Prvenstveno mi je

Slika 2. Dragutin Feletar 1968. - s prvom knjigom

Slika 3. Dragutin Feletar govori na promociji knjige kasnih 1980-ih

bila zanimljiva ekonomska geografija. No s obzirom na to da sam došao iz Podravke (velike korporacije) na fakultet, onda sam u sklopu ekonomske geografije specijalizirao takozvanu industrijsku geografiju. Ona ne proučava industriju kao industriju (kao pojavu), nego proučava industriju kao faktor transformacije geografskog područja. Dakle, proučava koliko industrija utječe (i na koje sve načine) na geografski prostor i kako to metodološki osmisliti - kako proučiti taj fenomen. Time sam se primarno bavio i pod tim radovima sam i poznat, to je bila i osnovica zašto su me kasnije primili u Akademiju.

Slika 4. Feletar u svojoj radnoj sobi u Koprivnici 1980-ih

S obzirom na to da sam kao doktor znanosti došao na fakultet, odmah sam postao i docent, a poslije je išlo sve svojim tijekom: do izvanrednog profesora, do redovnog profesora, pa redovnog profesora u trajnom zvanju. S obzirom na to da sam sklon pisanju i društvenom radu (na što me prije svega uputilo novinarstvo), na fakultetu sam bio i dosta društveno-organizacijski angažiran. Bio sam predsjednik Hrvatskog geografskog društva, pa tajnik Hrvatskog geografskog društva, pa glavni urednik časopisa *Geografski glasnik*, što je opet dovelo do toga da sam bio pročelnik Geografskog odsjeka, pa onda prodekan i dekan cijelog PMF-a, što je doista bilo jedno dobro i vrlo korisno iskustvo. No moram reći da je imalo i pomalo negativne posljedice za moj znanstveni rad jer ne možete jednakim intenzitetom raditi na znanstvenim radovima i još biti dekan fakulteta (što je potpuno razumljivo).

Onda sam se i društveno angažirao, prvenstveno u Družbi »Braća Hrvatskoga Zmaja« i drugdje, pa kasnije i u Akademiji.

Voditeljica: Puno ste učinili po pitanju popularizacije znanosti, to je jedan od razloga zašto su vas primili u HAZU.

D. Feletar: Za popularizaciju znanosti sam dobio i državnu nagradu koju daje Hrvatski sabor Odbor za znanost (sjećam se da mi ju je uručio Šeks koji je tada bio predsjednik Sabora). Mislim da znanstvenik nema cjelovito znanstveno i stručno djelovanje ako u svoj rad ne uključi i popularizaciju znanosti, jer mu inače djelovanje nije kompletno. On mora odgajati i mora privući svoje nasljednike, odnosno mora privući druge da se također bave znanostima jer će time i njegovi rezultati (i prinosi) biti znatno veći. Popularizacija znanosti je neophodna i time se treba dosta baviti. To je vrlo ozbiljan posao. Puno ozbiljniji nego što se misli! Neki moji kolege akademici zaziru od toga da surađuju, da rade TV emisije, da pišu popularne članke, novinske članke (ne samo ove znanstvene u periodici, nego prave novinske članke, što je jako važno), a to nije dobro. To bi sigurno za njihov rad imalo veće značenje, brže bi napredovali da šira javnost zna što oni rade i da se mladi uključe u to. U svakom slučaju ta grana kojom se bave brže bi napredovala, kao i ime i sam znanstvenik koji se njome bavi.

Dakle, popularizacija znanosti je doista neophodna, a neophodna je i za razvoj naše zemlje. Ne mogu i ne smiju znanstveni rezultati biti zatvoreni u neku ladicu. Primjena znanstvenih dostignuća iznimno je važna, a ona može biti puno bolje provedena ako se komunicira s drugim ljudima i ako se znanost popularizira.

Slika 5. Djed grli unuku Klaru ispred rodne kuće u Velikom Otoku (Foto: Hrvoje Petrić)

Voditeljica: Moram vas pitati kakav je vaš rad u nekim brojkama, što se tiče stručnih znanstvenih knjiga... Tu su udžbenici iz geografije koje ste napisali, članci stručni, znanstveni, tu su razne studije. Postoji li neki njihov broj? Vodite li evidenciju?

D. Feletar: Ne znam. Teško je reći, ustvari sam napisao previše toga. U šali znam reći da sam ja jedan od onih koji su više napisali nego pročitali (naravno da nije tako)... Na fakultetu je bilo puno posla. Uveo sam nekoliko novih kolegija, k meni su vrlo rado dolazili studenti, a bio sam na odsjeku među onima koji su imali najviše mentorstva za diplomske radnje, magistarske, doktorske... Na fakultetu, a pogotovo kad sam otišao u mirovinu, jedino čime se bavim i što radim je pisanje. Zato se nakupilo puno članaka i znanja. Kad sam imao 70 godina, objavljena je bibliografija (to je bilo prije osam godina): ima tu više od 500 bibliografskih jedinica, od toga je 100 knjiga kojima sam najvećim djelom sam autor ili su nastale u koautorstvu s drugima te više od 200 znanstvenih radova, a ostalo su popularni radovi – no brojka je prešla 500 jedinica.

Meni su osobito dragi i važni udžbenici, što je opet povezano s popularizacijom znanosti i prenošenjem znanosti mladima (drugima). Osobno sam sudjelovao u pisanju 27 (možda i do 30) udžbenika iz geografije za osnovne i srednje škole. To smatram vrlo važnim poslom jer udžbenici privlače i odgajaju nove generacije, nove ljude, nove geografe, a do toga mi je osobito stalo. Nove geografe, ali i demografe, jer se u posljednjih 20 godina intenzivno bavim i demografijom, što je danas jedan od osnovnih problema Hrvatske.

Dakle, nabralo se toga. Ima tu i nekih temeljnih knjiga za hrvatsku znanost koje sam napisao ili sam im bio koautor. To su prvenstveno knjige iz industrijske geografije i iz povijesti, pogotovo povijesti sjeverozapadne Hrvatske.

Voditeljica: Teško je sad nešto izdvojiti, tu su brojne monografije, knjige o povijesti suvremenosti (gospodarska povijest), na primjer o tekstilnoj industriji, MTC-u, Čateksu, pisali ste o koprivničkom Komunalcu, Elektri, Podravki... teško je nešto izdvojiti.

D. Feletar: One su točno povezane s mojom specijalnosti, mojim poslom - industrijskom geografijom. Uspio sam jednom suvremenom metodologijom, koju sam dobrim dijelom transferirao iz inozemnih izdanja, pogotovo njemačkih, napisati tridesetak monografija poduzeća, prvenstveno industrijskih jer

Slika 6. Ispred škole u Donjoj Dubravi s pripadnicima Zrinske garde (Foto: Hrvoje Petrić)

mi je industrijska geografija specijalnost. Među njima su mi najdraže one najobilnije i metodološki najbolje postavljene, a to je svakako monografija Podravke (još iz osamdesetih godina), pa onda i MTČ i druge koje ste spomenuli. Obradio sam uglavnom međimurska i podravska poduzeća, no napisao sam i povijest tekstilne industrije u Zaboku, dijela metalne industrije u Zagrebu i druge, čak i drvne industrije u Novskoj. Dakle, ipak sam obrađivao i šire područje od sjeverozapadne Hrvatske.

Voditeljica: Organizirali ste prve specijalizirane međunarodne znanstvene skupove upravo o industrijskoj geografiji u Zagrebu i Sarajevu. Organizirali ste i prvi međunarodni znanstveni skup o ekonomskoj geografiji u samostalnoj Hrvatskoj.

D. Feletar: U svojoj struci, a i inače, nikako ne bih mogao napredovati da nisam sudjelovao na brojnim hrvatskim i međunarodnim znanstvenim skupovima. To je normalan znanstveni proces. Bio sam i gost profesor u nekoliko europskih sveučilišta. Imam iznimno mnogo sudjelovanja (do 1970. godine bio sam na oko 180 znanstvenih skupova, a sad je ta brojka vjerojatno prešla dvije stotine), a većina je od toga bila međunarodnoga karaktera. Sudjelovao sam na puno simpozija u Njemačkoj jer govorim njemački, bio sam na specijalizaciji na minhenskom sveučilištu, pa u Poljskoj (tamo je postojao i poseban Odsjek za industrijsku geografiju na sveučilištu u Łódźu), pa onda u Ostravi, u Brnu... Jednom dijelu znanstvenih skupova i sâm sam bio organizator. Prije četrdesetak godina na prvom znanstvenom skupu jugoslavenskih sveučilišta u Sarajevu razmatrali smo samo metodologiju industrijske geografije (s kolegom Vrišarom iz Ljubljane i još nekima koji su bili doista vrhunski industrijski geografi). U Zagrebu sam organizirao barem desetak znanstvenih skupova, među kojima mi je najznačajniji svakako »Hrvatska nova europska država«, koje smo mi geografi (ja sam bio predsjednik odbora) organizirali već 1992. godine, odmah nakon osamostaljenja Hrvatske. Na tom je skupu bilo govora o mogućnostima razvoja Hrvatske kao samostalne države, sudjelovali su brojni geografi iz 20-ak zemalja. To je bio doista dobar simpozij, a jedan od glavnih gostiju bio je i znanstvenik i tadašnji predsjednik Sabora Žarko Domljan. Kasnije sam organizirao još sigurno desetak znanstvenih skupova, jednim dijelom ili dobrim dijelom i s našim poznatim povjesničarem profesorom Hrvojem Petrićem (koji je kod mene magistrirao i studi-

rao), dakako, u Koprivnici, zajedno s povijesnim društvom i drugima te konačno u Zavodu za znanstveno-istraživački rad akademije u Križevcima. Tu smo prije dvije godine imali jedan sjajan simpozij o Đurđevačkim pijescima, a upravo ovih dana izaći će zbornik s tog skupa.

Voditeljica: Osim stručnih i znanstvenih radova, pišete poeziju, putopise, eseje...

D. Feletar: Da, to je moja duhovna rekreacija. No nisam ja neki pjesnik ili pisac. Ja sebe zovem nedjeljnim pjesnikom. Počeo sam objavljivao u časopisu *Kaj* jer pišem kajkavsku poeziju. Sedamdesetih do osamdesetih godina prošlog stoljeća time sam se intenzivnije bavio. To nije ona klasična kajkavska poezija, koja je malo opterećena idilom i nostalgijom, zavičajem, ima i u mojim pjesmama nešto toga, ali moje kajkavske pjesme su intimističke - čak bih rekao da su jako crne, ja ih zovem *črni versi* (crni stihovi). Htio sam pokazati, a tako i osjećam tu poeziju, da se na kajkavskom može pisati i ono što je izvan ljepote samog jezika, poetike samog jezika i poetike zavičaja (što je inače karakteristično za kajkavsku poeziju).

Pisao sam nešto putopisa koje sam objavio u knjizi putopisa *Podravinom i Međimurjem*, koju možda namjeravam ponovno objaviti, neke još i dodati. Četiri, pet zbirke i mapa poezije koje sam izdao (za jednu je ilustracije nacrtao Ivan Generalić) sabrao sam u jednu zgodnu zbirku koja je izašla prošle godine (*Zebrani versi*, Meridijani 2018.), što mi je osobito drago. Naime, što više starimo, to se više vraćamo u mladost i onim nekim zanimanjima koje smo imali u mladosti.

Voditeljica: Ono po čemu ste poznati i u javnosti je časopis *Meridijani* (nekadašnji *Hrvatski zemljopis*) i izdavačka kuća Meridijani.

D. Feletar: U skladu s mojim nastojanjem da se znanost što više popularizira, osim udžbenika koje sam pisao i popularnih članaka, na kraju sam odlučio pokrenuti i vlastitu izdavačku djelatnost. Naime, njome sam se bavio već u Čakovcu pa u Koprivnici i to mi je već bila uhodana djelatnost kojom sam se rado bavio (veselilo me drugima izdavati knjige). Tako sam 1993. godine pokrenuo malu izdavačku kuću, ovdje u mojoj kući, koja se vrlo kratko zvala, ne baš popularno Nakladna kuća »Dr. Feletar«. Onda je 1994. godine u toj kući počeo izlaziti *Hrvatski zemljopis* pa se onda i cijela firma zvala Hrvatski zemljopis. To je ustvari bio obrt, a uz časopis smo izdavali i knjige, i to prvenstveno znanstvene, ali i popularne. Prva koju smo 1993. godine izdali bila je knjiga profesorice doktorice Mire Kolar Dimitrijević o poznatoj ženi pjesnikinji i aktivistkinji Mari Matočec. To je bila prva knjiga koju smo izdali, od tada je krenulo. Kasnije je firma dobila ime Meridijani, kao i časopis, jer smo časopis počeli izdavati i u Bosni i Hercegovini, pa je išao i na druga tržišta, zato smo naprosto željeli da se zove Meridijani jer časopis nije bio samo za hrvatsko tržište. Od tada od danas, od Mare Matočec pa evo do posljednje knjige,

Slika 7. U prostorijama I. razreda za društvene znanosti HAZU
(Foto: Hrvoje Petrić)

Slika 8. U zmajskoj kuli nad Kamenitim vratima s kćeri i sinom

stjecajem okolnosti, baš jedne moje knjižice (izašla je prije nekoliko dana) *Povijest splavarstva na rijeci Dravi*, objavili smo 252 knjige. Izdali smo, dakle, više od 250 naslova knjiga, oko 80 naslova udžbenika, a sigurno i pedesetak svezaka znanstvenih časopisa; izdajemo i dva znanstvena časopisa: *Podravina* (izašao je 35. broj) i *Ekonomska i ekohistorija* (to je vrlo dobar međunarodni znanstveni časopis). Dakle, izdali smo pedesetak svezaka znanstvenih časopisa i naravno više od 200 brojeva časopisa *Meridijani* - tako da se ta bibliografija približila na 600 primjeraka raznih knjiga, časopisa i znanstvenih časopisa.

Voditeljica: Danas se time bavi najvećim dijelom vaša kći Petra, naime osim prema generacijama vaših studenata, ljubav prema znanstvenom radu prenijeli ste i na kćer te na vašeg sina.

D. Feletar: Oni su, naravno, od početka, još kao gimnazijalci, bili sa mnom u tom poslu. Petra je isto išla u Varaždinsku gimnaziju i napisala je maturalsku radnju o baroku znamenite crkve u Kuzmincu, a ja sam još napisao kratku povijest Kuzminca pa smo zajedno objavili knjigu *Povijest Kuzminca*, tako da su doista bili uključeni vrlo rano. Da nije bilo njih, izdavačka kuća ne bi izdala toliko izdanja, a možda ne bi ni opstala jer su oni preuzeli najveći dio posla, pogotovo Petra. Ona je od 2000. godine i direktorica i vlasnica *Meridijana* koja izvrsno uređuje taj časopis i vrlo se ponosim njime. Doista je afirmiran u svijetu, ne samo u Hrvatskoj. Ide u cijeli svijet, pogotovo tamo gdje žive Hrvati. Petra još uređuje knjige, piše knjige... Petar je isto geograf, a Petra je završila povijest umjetnosti i etnologiju te objavila knjige i s tog područja. Petar je završio na prometnoj geografiji kao asistent na Prometnom fakultetu gdje predaje prometnu geografiju i takozvani GIS (geoinformacijski sustav), dakle bave se sličnim poslom i naravno da sudjeluju na svim izdanjima.

Voditeljica: Imali su vašu veliku podršku tijekom obrazovanja?

D. Feletar: Naravno da su imali, pa ovo je već treća generacija koja je na geografiji. Moja unuka Klara upravo piše prvostupničku radnju na geografiji u Zagrebu, dakle ona nastavlja obiteljsku tradiciju. Naginje i turističkoj geografiji, dakle manje-više granama društvene takozvane socijalne geografije.

Meridijani u stvari žive na entuzijizmu, naprosto zato što je informatika preuzela ulogu knjiga. Knjige se danas vrlo teško izdaju, gotovo nemoguće, a literatura jedino može opstati uz podršku (pogotovo stručna znanstvena literatura, jer mi svi plaćamo proračun). Državi mora biti stalo da znanstvena i stručna dostignuća budu ukoričena u knjigama jer će tako najdulje opstati. Tako će se najracionalnije, najbolje koristiti za napredak. Jako je teško izdavati knjige. U Hrvatskoj smo negdje potkraj prošlog stoljeća imali i više od 1600 izdavačkih kuća. Sad je taj broj spao na oko 300, a od toga je samo nekoliko doista aktivnih. Slično je s knjižarama, one su sve faktički propale. Naime, knjige se više ne kupuju. Knjižare su se orijentirale na prodaju ostale papirnate ili druge robe, dok im knjige služe samo za ukras na nekoj maloj polici. Tako da je to doista vrlo težak i stresan posao, ali mi se ne damo. U Meridijanima i dalje radimo i izdajemo i zadovoljni smo time što smo u ovim uvjetima uspjeli napraviti.

Slika 9. S obitelji i prijateljima u Koprivnici

Slika 10. Proslava 80. rođendana s unukom Franom, sinom Petrom, snahom Vanjom i prijateljima

Voditeljica: Bili ste predsjednik Upravnog vijeća Muzeja grada Koprivnice. Kako su rekli u Muzeju, nema boljeg poznavatelja povijesti Koprivnice i Podravine i te ustanove od vas.

D. Feletar: To je bilo nekako logično. Naime, jedno sam vrijeme bio i malo politički angažiran u Koprivnici. Bio sam čak predsjednik Gradskog vijeća i predsjednik gradske organizacije HSS-a, no to je bilo onda kad je HSS bio dosta visoko rangiran.

Kad sam prestao biti predsjednik Gradskog vijeća, bio sam i predsjednik Upravnog vijeća Narodnog sveučilišta – to je kod nas Otvoreno učilište Domoljub, koje je vrlo važno. Ono je vrlo razvijeno, možda razvijenije nego u drugim gradovima, jedno od najboljih. Tu sam oko pet godina bio predsjednik Upravnog vijeća pa su me sad opet angažirali, naš mladi gradonačelnik i mladi novi direktor muzeja. Pokušavamo malo snažnije razviti taj novi postav muzeja (doista se može očekivati velik napredak na tom polju) pa mi je drago da i ja sudjelujem u tome, pogotovo ako se ostvari projekt modernog interaktivnog muzeja, odnosno muzejskog trga u Esterovoj ulici gdje su danas muzejske zgrade. Ako taj projekt uspije, onda smo stvarno napravili puno. Naravno da se, s obzirom na prostorne uvjete koje imamo, ne možemo mjeriti s Varaždinom, Čakovcem, naprosto i zato što su oni naslijedili, i u građevinskom i u povijesnom smislu, znatno veća dobra nego što ih ima Koprivnica.

Voditeljica: Kako vi danas gledate na ukupan razvoj grada Koprivnice, ovdje posljednje vrijeme djeluje Sveučilište sjever (koje nema geografski odsjek)? Kako gledate na smjer u kojem se Koprivnica razvija, ali i cijeli ovaj podravski kraj?

D. Feletar: Teško je reći je li se moglo puno više. Vjerojatno se moglo, no i ovo što se napravilo nije tako loše. Koprivnica je, srećom, u ovim bespućima privatizacije i drugim problemima ostala jedna značajna proizvodna točka na karti Hrvatske. Hrvatska ima problem u sve manjoj proizvodnji, drugo su ove turističke i ostale usluge koje koriste robu, pogotovo hranu, pa i opremu za hotele, iz uvoza. Hrvatska proizvodnja je u velikoj krizi, to je naš najveći problem jer ne možemo se dugoročno orijentirati samo na jednu granu, moramo biti policentrični. Srećom, Podravka je opstala, doduše sa znatno manjim brojem radnika, ali s vrlo čvrstom razvijenom proizvodnjom koja ide naprijed. Pogotovo se razvija farmaceutska industrija koja je konačno prije dvije godine investirala i izgradila jednu doista imponantnu novu tvornicu. Malo nam škripi malo i srednje poduzetništvo (premda i na tom polju ima nešto otvaranja), naprosto zato što dominiraju velike industrije, pogotovo Podravka, Belupo, a tu su i Hartman i pivovara koju danas drže Danci. Oni zapošljavaju najveći dio radne snage. Tu ljudi vide neku svoju trajnu zaradu, kombiniraju to s malim posjedom iz poljoprivrede i nekim uslugama koje rade poslije radnog vremena, tako da su se tu našli pa ne osnivaju svoja mala i srednja poduzeća. Iako i tu ima nekih pomaka, kao što je Hangar i neki drugi poduzetnici. Tako da ima pomaka, bez obzira na to što Koprivničanci jako prigovaraju. Mi nemamo toliko malih, srednjih poduzeća kao Prelog ili Ludbreg, a pogotovo ne kao Varaždin, Trnovec, pa i Ivanec koji se počeo javljati kao vrlo jak centar, o Čakovcu da i ne govorim. Dakle, ima pomaka, ali mislim da se u našim uvjetima puno više čak i nije moglo napraviti. Ipak se ide dobrim putem. To je jedan ugodan čist i grad koji je dobro osmislio i svoje komunalne djelatnosti, infrastruktura nije tako loša (naravno, tu se sad još trebaju realizirati neke investicije) pa se može reći da je Koprivnica ipak dobar primjer uspješnog malog grada u hrvatskim okvirima.

Voditeljica: Spomenuli se ranije tijekom razgovora da se bavite i demografijom, često to čujemo od naših političara. Kako vi zapravo gledate na demografske probleme? Postoje li u Hrvatskoj neke mjere uz koje bi se mogla popraviti situacija ili na tome moramo puno poraditi?

D. Feletar: Demografijom se doista bavim 30-ak, 40-ak godina, a 20 godina vrlo intenzivno. Pripadam krugu Alice Wertheimer Baletić, Akrapa, Šterca (on je moj kolega geograf), Pokosa, Živića i još nekih demografa. Mi smo na taj problem upozoravali i ranije, pogotovo akademkinja Alica Wertheimer koja je još 70-ih godina napisala članak da će Hrvatskoj za 20 godina nedostajati radna snaga. Dakle, demografi su predviđjeli sadašnje stanje, ovu tešku, rekao bih čak dramatičnu depopulaciju, ali naravno nitko nije ništa poduzimao niti je slušao struku. Bojim se da se još ni danas, kad je dramatičnost situacije došla do usijanjanja, ne shvaća ozbiljno problem. Moramo reći jednu grubu konstataciju: Hrvatska umire! Mi sada imamo 10 posto stanovništva u mladoj dobi, a više od 26 posto populacije je starije od 65

Slika 11. Na povratku u svoj koprivnički dom (Foto: Hrvoje Petrić)

godina. Dakle, u prirodno-geografskom smislu ne možemo očekivati obnovu. Još do 1990. smo imali kakav-takav prirodni prirast, no poslije slijedi strašan pad. Da vam dam samo neke podatke za Podravinu i Varaždin, to bi bilo strašno. Neka naselja uz Dravu su potpuno izbrisana s lica zemlje! U toj situaciji postoje mjere koje bi mogle barem ublažiti ove procese depopulacije, no za njih treba i nešto novca. Pa mi smo demogeografi (Šterc i ekipa i ostali) postavili 15 mjera koje bi trebalo poduzeti. Izračunali smo da bi godišnje trebalo uložiti između 4 i 5 milijardi kuna, ali smo također izračunali da nam trenutačno oko 7 milijardi kuna curi iz proračuna nekontrolirano i nepotrebno. Kada bismo ozbiljnije gospodarili našim proračunom, itekako bi se mogla naći sredstva za ulaganje u demografsku obnovu. Međutim, prije svega tu treba politička volja. No ipak nije sve tako crno, treba se okrenuti i drugoj varijanti, a to je naravno imigracija. Sada imamo ispod četiri milijuna stanovnika, možda tri milijuna devetsto, a po mojoj procjeni, 2011. imali smo gotovo četiri milijuna 400 stanovnika. To je golem pad, no nije važan samo pad, nego što se i struktura stanovništva mijenja, stanovništvo stari. Tako da bi sada bilo vrlo mudro razmisliti o jednom konzistentnom dugoročnom planu: koga, kako, gdje, pozvati, izabrati za imigrante, useljenike i na koji način ih integrirati. To su, dakle, poslovi koji naš čekaju, željeli ih mi ili ne. Naravno da će Hrvatska opstati, nikad nije situacija toliko crna da ne bi opstala, no pitanje je u kojoj strukturi, u kojim odnosima, u kojem identitetu. To su vrlo osjetljiva, vrlo teška pitanja s kojima ćemo se, htjeli mi to ili ne, morati uhvatiti ukoštac i s kojima ćemo morati živjeti u sljedećim razdobljima. Evo, već sada 60 tisuća radnika uvozimo, dakle došli su kod nas raditi, a toga će sigurno biti sve više. Imamo jedan Zagreb koji je prošle godine imao više umrlih nego rođenih, onda možete zamisliti kako je u ruralnim područjima kad jedan Zagreb ima negativan prirodni prirast. Da sad ne nabrajam ove naše gradove Koprivnicu i druge. Čakovec i mnoge međimurske općine bile bi demografski negativne da nije romskog stanovništva. Dakle, gotovo nema kraja gdje depopulacija nije izražena, to znači da cijela država faktički demografski propada i stari. To je, rekao bih, pitanje broj jedan naše ekonomije, naše politike, naše svakodnevice i ako to tako ne shvatimo, bojim se da ćemo se za 15 godina naći još u mnogo težoj situaciji. Tada ćemo morati vrlo naglo uvoziti, dopustiti visoke brojke i imigracije, što će pogubno djelovati na naš identitet, na način života na koji smo naučeni.

Voditeljica: Evo pred kraj emisije vratimo se malo na vaš život, vašu biografiju... Dosta smo toga rekli, no možda je zgodno spomenuti da ste bili veliki meštar Družbe »Braća Hrvatskoga Zmaja«. Koja je zapravo funkcija te družbe?

D. Feletar: Družba je moja simpatija. To je zapravo jedna kulturna udruga koja je osnovana 1905. godine. Osnovali su je vrhunski intelektualci (tadašnji direktor Arhiva Lašovski, Deželić, Širola i drugi), no ona samo zbog svojeg imena »zmaj«, budi nekakav misterij (čak i odbojnost) da tako kažem, mističnost. No to je obična kulturna udruga čiji je zadatak čuvanje i afirmacija hrvatske kulturne i prirodne baštine, dakle reafirmacija spomenika kulture, prirodnih vrijednosti poznatih ličnosti koje smo već

zaboravili. To je vrlo plemenita zadaća i ta družba to doista predano čini od svojeg osnivanja. Moja simpatija prema toj družbi traje od 1971. godine kada smo u Čakovcu organizirali veliki simpozij svečanosti u povodu tristote obljetnice pogibije Zrinskih u Bečkom Novom Mjestu. Bilo je to sjajno organizirano 1971. u Čakovcu, a Družba »Braća Hrvatskoga Zmaja«, iako je tada bila zabranjena u socijalističkom sistemu, kod nas intelektualca je stalno postojala. Bila je uvijek tu negdje. Ta družba u svojim zadacima ima, uz reafirmaciju naših poznatih povijesnih, ponajprije poštovanje djela Zrinskih i Frankopana. To je jedna od temeljnih odrednica Družbe. Tako da sam odmah kad je Družba osnova, tj. reosnovana 1990. godine, već 1991. pristupio i bio vrlo aktivan. Onda su me 2006. godine izabrali za velikog meštra, što je najviša funkcija u toj družbi, a kasnije sam pet godina bio veliki meštar. Kasnije su mi dali Odličje zlatnoga zmaja, što je ujedno priznanje za rad u Družbi. Nedavno smo sjajno obilježili 100 godina od prijenosa zemnih ostatka Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana iz Bečkog Novigrada u Zagreb, što dogodilo 1919. godine i tim smo povodom napisali sjajnu knjigu. Pisali su kolega Petrić, kolega Šetić (koji je sad veliki meštar) i ja. Napisali smo sjajnu knjigu o Zrinskim u kojoj je na jedno mjestu dana kompletna povijest Zrinskih i Frankopana od 13. stoljeća do zatvora krajem 17. stoljeća (što dosad nije bio slučaj, to je prvi put učinjeno u ovoj knjizi). Ima oko 300 naslova o Zrinskim i Frankopanima, samo nigdje ne postoji kompletan pregled cjelokupne povijesti. Bili su tu neki dijelovi, detalji vrlo dobro obrađeni, ali nije bilo jednog konzistentnog pregleda, što je sada konačno učinjeno.

Voditeljica: Primili ste čitav niz nagrada i priznanja, neke smo već spomenuli - Nagradu za popularizaciju znanosti, no tu su i nagrade za životno djelo, Grada Koprivnice, Koprivničko-križevačke županije, 2011. godine proglašeni ste europskim vitezom kulture, a od prošle godine počasni ste građanin Donje Dubrave. Koliko vam znače takva priznanje?

D. Feletar: Što smo stariji idemo prema mladosti, postajemo malo djeca, a djetetu je uvijek drago ako ga netko malo pohvali. Naravno da mi je drago i radostan sam što sam primio te nagrade, to je svakako i poticaj. Najviše mi je drago što sam dobio nagrade od svojih suseljana - gdje ih je ipak najteže dobiti. Legradani su me isto proglasili počasnim članom i Dubrovčani. Puno sam pisao o Legradu, o Dubravi (ukupno čak oko 15 knjiga), a o radovima da i ne govorim, pa valjda onda ima nekog razloga. A i veliki sam zaljubljenik u zavičaj, pogotovo u Donju Dubravu gdje još imamo svoju starinu, gdje idem, ako ništa drugo, barem kositi travu jedanput tjedno. To je jedna lijepa stara kuća koja je, nažalost, zaključana već 15 godina, a u Donjoj Dubravi je, nažalost, zaključano još stotinjak kuća jer upravo su Dubrava, kao i Legrad klasični primjeri depopulacije o kojoj smo govorili.

Legrad je nekoć imao oko četiri i pol tisuće stanovnika, a danas je spao na njih osamsto. Ne samo da se njihov broj smanjio, nego je tih 800 stanovnika većinom starije od 60 godina. Nešto bolje stoji Dubrava. U Međimurju upravo taj istočni kut demografski stoji možda najgore jer je to uvijek, pa i do najnovijeg vremena, bila jedna prometna margina na granici. Tako da je odavde stanovništvo uvijek odlazilo.

Voditeljica: Službeno ste u mirovini, ali ne mirujete i dalje istražujete, pišete. Na čemu trenutačno radite, kakvi su planovi?

D. Feletar: Samo u Akademiji imam puno posla. Ja sam u Razredu za društvene znanosti. Tamo nas, nažalost, ima nas jako malo, ima puno praznih mjesta... sad su nam trojica umrla, to je sve stara populacija. Tamo sam urednik našeg glavnog znanstvenog časopisa *Rad*, pa sam onda voditelj zavoda Odsjeka za etnologiju, a time i urednik poznatog Akademijinog časopisa *Zbornik za narodni život i običaje*. Imam i brojne druge zadatke, a uz to sam u Meridijanima odgovorni urednik gotovo svih izdanja i dosta pišem. Stalno izdajem neke knjige. Ove godine izašle su čak tri moje knjige, a da ne govorim o onome što tek slijedi. Naravno, ako me Bog još malo poživi... Projekata ima puno, želja ima puno, a snage ima sve manje.

Voditeljica: Hvala vam lijepa na ovom razgovoru. Hvala što ste izdvojili vrijeme za nas i stvarno mi je bilo zadovoljstvo razgovarati s vama.

D. Feletar: Hvala i vama.